

OPERACE LITÉ OLOVO Z POHLEDU IZRAELSKÝCH STRATEGIÍ ODSTRAŠOVÁNÍ

OPERATION CAST LEAD AS SEEN FROM THE POINT OF VIEW OF ISRAELI DETERRENCE STRATEGIES

Miroslav KALOUS*

Abstrakt

Článek se zabývá izraelskou invazí do pásma Gazy (kterou Izrael nazval Operace Lité olovo), která proběhla v prosinci 2008 a vyvolala množství kontroverzí. Jeden z konkrétních proudů veřejné diskuse, která se rozproudila v době stahování izraelských sil, se zabýval otázkou, zda byla operace úspěšná ve smyslu zdokonalení izraelského odstrašovacího potenciálu. Tento článek si rovněž klade tuto otázku, avšak důkladným a strukturovaným způsobem. Za tímto účelem sleduje operaci a několik předcházejících a následujících měsíců z pohledu čtyř různých koncepcí odstrašování, které lze nalézt v izraelském bezpečnostním myšlení (a které byly definovány Uri Bar-Josephem v roce 1998). Konkrétně se článek snaží odpovědět na tři otázky: Kterou strategii odstrašování Izrael používal před operací Lité olovo? Kterou strategii mohla operace posílit? Došlo skutečně k takovému posílení?

Abstract

The study is concerned with the Israeli invasion to Gaza (named by Israelis operation Cast Lead) which was launched in December 2008 and provoked a lot of controversy. One particular stream of public discussion which perked up at the time of pulling back Israeli forces has been dealing with the question if the operation was successful in terms of improving Israeli deterrent potential. The study also asks this question but in a more profound and structured manner. In order to do so it sees the operation and a few preceding and following months through the lens of four different conceptions of deterrence which can be found in Israeli security thinking (and were laid out by Uri Bar-Joseph in 1998). More specifically, the study tries to answer these questions: Which strategy of deterrence had Israel used before operation Cast Lead? Which strategy could have been strengthened by the operation? Did this strengthening actually occur?

Klíčová slova

Izrael, Hamás, izraelsko-palestinský konflikt, průběžné odstrašování, specifické odstrašování, strategické odstrašování, kumulativní odstrašování.

Keywords

Israel, Hamas, Israeli-Palestinian conflict, current deterrence, specific deterrence, strategic deterrence, cumulative deterrence.

***

ÚVOD

Stať se zabývá konceptem odstrašování ve strategickém myšlení Izraele. Ten se na počátku roku 2009 opět dostal do popředí politické a veřejné debaty spojené s izraelsko-palestinským konfliktem, a to ve vztahu k operaci Lité olovo. Během této operace zaútočily letecké a o týden později i pozemní vojenské síly Izraele na pásmo Gazy, terčem jejich útoku byla vojenská a

* E-mail: kalmir@gmail.com

politická infrastruktura palestinské organizace Hamás.¹ Především zapojení pozemních sil mělo podpořit dosažení jednoho z hlavních cílů operace: obnovení odstrašovacího potenciálu izraelské armády (Israeli Defense Forces, dále IDF).

Tento cíl oficiálně vytyčil mluvčí IDF,² což podstatně přispělo k chápání operace ve vztahu ke strategii odstrašování v prohlášeních politiků a stejně tak v analýzách politických komentátorů. Většina analýz, jejichž autoři často nepostrádají schopnost bystrého úsudku, však pracovala s konceptem odstrašování velmi povrchně, což se významně podepsalo na relevanci závěrů těchto analýz.³ Primární snahou této studie je přispět k debatě analýzou, jež zasadí operaci Lité olovo do širšího rámce strategického myšlení Izraele se zvláštním ohledem na koncept odstrašování v něm. Práce staví na konceptualizaci odstrašování v izraelské strategii, kterou v roce 1998 publikoval v časopise *Security Studies* Uri Bar-Joseph a jež rozlišuje 4 typy odstrašování.⁴

Konkrétně si studie klade za cíl zodpovědět tyto 3 otázky:

1. Jaký typ – pokud nějaký – odstrašování použil Izrael vůči Hamásu před zahájením operace?
2. Který z typů odstrašování mohl (měl) izraelský útok do Gazy posílit?
3. Došlo k posílení některé ze strategií odstrašování?

PRŮBĚŽNÉ, SPECIFICKÉ, STRATEGICKÉ A KUMULATIVNÍ ODSTRAŠOVÁNÍ

Koncept odstrašování je pevnou součástí národní strategie Izraele od vzniku státu v roce 1948. Uri Bar-Joseph však upozorňuje, že v kontrastu k USA bylo izraelské strategické myšlení ponejvíce rozvíjeno praktiky (politiky) a jako takové nebylo nikdy propracováno do ucelené, explicitně vyjádřené teorie.⁵ Kromě absence nevojenského národněbezpečnostního orgánu až do roku 1999 k této skutečnosti přispělo záměrné nepřiznání jaderné části odstrašovacího potenciálu (tzv. *opaque arsenal*), které ztěžuje zapojení nestátních intelektuálních zdrojů do vytváření národní strategie.⁶ Problém omezuje i tuto stat', jež při konceptualizaci odstrašování v strategickém myšlení Izraele nemůže vycházet z oficiálních dokumentů, na rozdíl např. od analýzy strategického myšlení USA, která může využít celou řadu odtajněných materiálů (jako jsou části starších *Nuclear Posture Review*). Studie proto vychází z konceptualizace odstrašování předložené Uri Bar-Josephem, který si vytyčil úkol vysledovat a explicitně popsat koncept odstrašování v izraelském strategickém myšlení.⁷

Jádrem logiky odstrašování je vytvoření hrozby odstrašujícím aktérem, která vystavuje odstrašovaného riziku, že pokud zahájí nepřátelskou akci, dojde k odpovědi odstrašujícího aktéra. Tato hrozící odpověď je přitom formulovaná jako přinejmenším tak silná a rázná, aby předpokládaným výsledkem konfliktu byla situace, v níž utrpené ztráty na straně odstrašovaného převažují jeho zisky. Klíčovým faktorem strategie odstrašování se jeví důvěryhodnost provedení odpovědi v případě, že by odstrašovaný aktér hrozbu ignoroval; důvěryhodnost lze popsat jako „schopnost operacionalizace a ochotu vykonání deklarovaných hrozeb“.⁸

Izraelské odstrašování spoléhá převážně na konvenční síly, je přímé (v drtivé většině případů nejde o tzv. rozšířené odstrašování, viz dále) a takřka exkluzivně chrání strategické zájmy (nikoli zájmy související s prestiží státu).⁹ Bar-Joseph poukazuje na to, že „zlatý fond“ typologií odstrašování v rámci strategických studií není pro izraelský případ vždy vhodný.¹⁰ Základní typy odstrašování bývají identifikovány na základě kritéria kontextu, v němž se strategie používá (odstrašování okamžité a obecné),¹¹ kritéria povahy hrozby (konvenční a jaderné)¹² a kritéria povahy hodnot nebo zájmů, kvůli nimž je strategie použita (přímé a rozšířené).¹³ Pro správné porozumění role konceptu odstrašování v izraelském strategickém myšlení se musíme dle Bar-Josepha podrobně zaměřit na cíle odstrašování. Na základě tohoto parametru nachází tento autor 4 odlišné strategie odstrašování v izraelském bezpečnostním myšlení:¹⁴

1. *průběžné (current) odstrašování*, které má za cíl zabránit eskalaci nepřátelského jednání na úrovni konfliktu nízké intenzity (*low-intensity conflict*);

2. *specifické odstrašování*, které se snaží zabránit nepřátelům v rozpoutání krize, která by ohrozila vnitřní nebo vnější zájmy Izraele;
3. *strategické odstrašování*, jehož cílem je zabránění velké válce (*general war*);
4. *kumulativní odstrašování*, jež má budovat v arabském světě přesvědčení, že arabsko-izraelský konflikt nepůjde vyřešit vojensky za akceptovatelnou cenu, a to nejen v krátkodobém, ale i dlouhodobém horizontu; cílem je přesvědčit arabské elity, že konflikt musí být vyřešen nevojenskými nástroji.¹⁵

Následující text představuje definice jednotlivých typů,¹⁶ které dále upřesňuje přiložená tabulka.

Tabulka 1: Hlavní parametry čtyř typů izraelského odstrašování

	Průběžné odstrašování	Specifické odstrašování	Strategické odstrašování	Kumulativní odstrašování
Cíl	(1) Udržení mírového <i>statu quo</i> při hranicích (2) Prevence eskalace bojů, pokud (1) selže	(1) Regulace konfliktu (2) Prevence strategického překvapení (3) Získání externí legitimacy	(1) Prevence velké války (2) Získávání času	Úplné ukončení konfliktu
Povaha zájmů v sázce (1)	Reputační a strategické	Reputační a strategické	Strategické	Existenční
Povaha zájmů v sázce (2)	Přímé	Přímé a rozšířené	Přímé	Přímé
Účel vojenské hrozby	Upření a potrestání	Převážně potrestání; někdy upření	Upření a potrestání	Upření a potrestání
Metoda	Hrozby použití síly a/nebo exemplární síly	Vytvoření <i>red lines</i> podepřených vojenskou mocí	Navyšování a demonstrace vojenských schopností	Akumulace vojenských vítězství a demonstrace vojenských schopností
Prostředky hrozby	Konvenční	Převážně konvenční	Konvenční a „nevyřčeně“ jaderné	„Nevyřčeně“ jaderné a konvenční
Důraz v hrozbě	Schopnosti a odhodlání	Odhodlání	Schopnosti	Odhodlání a schopnosti

Zdroj: Převzato z BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking, s. 154.

Průběžné odstrašování je deklarování hrozby použití síly (popř. demonstrativní rozmístění vojenských sil na hranicích státu apod.), které má za cíl odradit protivníka od započetí akcí, které by vedly k narušení *statu quo* v kontextu konfliktu nízké intenzity. Bar-Joseph použitím konceptu obvykle odkazuje k izraelskému úsilí přesvědčit protivníky (zejména pomocí odvetných opatření), že eskalace nepřátelského jednání pro ně není výhodná, jelikož cena za toto jednání by byla příliš

vysoká. Koncept se nevztahuje na problém velké války, typické nepřátelské jednání zde představují infiltrace, incidenty na hranicích a teroristické útoky. Pojem průběžné odstrašování s sebou nese dva konceptuální problémy: určení mezí konfliktu nízké intenzity a rozlišení v tomto kontextu cílů odstrašování a cílů nátlakové diplomacie. Nátlaková diplomacie označuje snahy přesvědčit protivníka, aby zastavil operace, které provádí, resp. obnovil stav před jejich započatím. Jelikož se snaží přimět protivníka k akci, spadá nátlaková diplomacie do kategorie „donucení“ (compellence), tedy „sesterskému“ konceptu ve vztahu k „odstrašování“ (deterrence).¹⁷ Bar-Joseph považuje za úspěšné použití průběžného odstrašování případ, kdy hrozby selžou v zastavení konfliktu, avšak zabrání jeho eskalaci.

Specifické odstrašování se vztahuje ke strategii, jejímž cílem je přesvědčit protivníka, aby se vyvaroval konkrétní akce (vyjma rozpoutání velké války), která má za cíl změnu statu quo. Tento typ odstrašování je v praxi operacionalizován za pomoci vytyčení tzv. *red lines*. Ty fungují jako indikátory, jejichž aktivování signalizuje ohrožení vitálních zájmů státu, a útočník tak může očekávat vojenskou odpověď nebo i rozpoutání války. *Red lines* de facto říkají, jakou akci odstrašující stát považuje za *casus belli*. Izraelci spatřují v použití specifického odstrašování tři výhody. Za prvé, definování pravidel hry notně snižuje riziko vypuknutí války omylem. Za druhé, jasné vytyčení „red line“ usnadňuje v případě jejího porušení získání legitimacy pro odpověď ze strany vnějších aktérů, zejména USA. Za třetí, specifické odstrašování je považováno za účinný nástroj k prevenci překvapivého napadení. To vyžaduje určité operační přípravy na straně útočníka a řada těchto příprav, např. posilování vojenské přítomnosti na hranicích, může být označena za *red line*, takže odstrašovaný stát musí počítat s mnohem větším rizikem při snaze provést překvapivý útok.

Strategické odstrašování je taktika, jež si klade za cíl odradit protivníka od zahájení jakéhokoli typu akce velkého rozsahu, která by ohrozila odstrašující stát, zejména od zahájení velké války. V úzkém kontextu konvenčních sil je odstrašení dosaženo funkcí dostatečných kapacit k zabránění protivníkovým cílům na bitevním poli konvenčními silami. V kontextu arabsko-izraelského konfliktu hraje významnou roli percepce Izraele ze strany Arabů jako státu, jenž vlastní jaderné síly a je ochoten je použít. Primárním cílem strategického odstrašování vždy bylo přesvědčit arabské státy, že použití sil, které by mohly ohrozit existenci Izraele, nakonec přinese větší ztráty než zisky. Nejhorší případ, jemuž se snaží zabránit strategické odstrašování, je scénář, v němž na Izrael překvapivě zaútočí armády všech sousedních arabských států ze vzduchu, na dvou pozemních a na dvou námořních frontách. Strategické a specifické odstrašování se vzájemně podporují a doplňují. Typ specifického odstrašování vymezuje pravidla, jejichž porušení může protivníkovi přinést ztráty, které není ochoten podstoupit. Strategické odstrašování ukazuje protivníkovi, jaká může být konečná cena za porušení těchto pravidel.

Kumulativní odstrašování představuje dlouhodobou politiku, jež má za cíl přesvědčit všechny nepřátele v regionu o tom, že ukončení konfliktu zničením Izraele je buď nemožné, anebo cena a riziko, které by si tato náročná akce vyžádala, převažují nad zisky z ní. Nikoli náhodou má tento typ odstrašování významnou úlohu právě v Izraeli, který byl o snaze svých nepřátel zničit jej (nejen porazit) relativně často informován. Zeev Maoz tento koncept považuje za jeden z devíti „stavebních kamenů“ izraelské národněbezpečnostní politiky.¹⁸ Kumulativní odstrašování nutí protivníky státu rozlišit svá přání a aktuální dosažitelné politické cíle.

Odstrašování tohoto typu je vystavěno na izraelské demonstraci síly (vojenská vítězství, demonstrování konvenční a jaderný potenciál) a je v souladu s typy předchozími. Čím delší čas uplynul bez velké války (tj. strategické odstrašování bylo úspěšné), tím silněji se existence Izraele jeví jako fakt, s nímž se budou muset protivníci smířit. S průběžným odstrašováním se kumulativní pojí tak, že při rozhodování o použití omezené síly klade protivníkům na mysl otázku, jestli je zničení Izraele možné. Pokud zní odpověď „ne“, objevuje se další otázka: má omezený konflikt smysl? Specifické odstrašování se snaží zabránit nepřítelům, aby si vytvořili podmínky, které jim umožní zvítězit v konfliktu vojenskou silou; strategické odstrašování má za cíl odradit nepřátele od pokusu zničit Izrael teď nebo v dohledné době; kumulativní odstrašování je pak dlouhodobá

strategie, která má nepřátele přesvědčit, že zničení Izraele je a bude nemožné nebo příliš riskantní a nákladné.

STRATEGIE ODSTRAŠOVÁNÍ POUŽITÉ VŮČI HAMÁSU PŘED OPERACÍ LITÉ OLOVO

Obsahem této kapitoly je analýza zkoumající, jaké typy odstrašování byly aplikovány vůči Hamásu v období půlročního příměří, zejména pak v konečné fázi tohoto období, které předcházelo operaci Lité olovo.

K jednání Izraele před útokem na Gazu se bezesporu vztahuje koncept průběžného odstrašování. Spor Izraele s Hamásem je konfliktem nízké intenzity. Jedná se o konflikt asymetrický, v němž se slabší strana – Hamás – uchyluje k teroristickým metodám boje; Hamás je vojensky neporovnatelně slabší než Izrael, a proto se ani nesnaží přímo vojenské síly s židovským státem měřit. Namísto toho preferuje útoky na civilní cíle, jež mají vyslat signál o přítomné hrozbě, které však prakticky nepřibližují Izrael k vojenské porážce. Izrael vůči Hamásu dlouhodobě uplatňuje strategii represí. Po úspěšném raketovém nebo dříve častěji sebevražedném bombovém útoku obvykle následuje odpověď – útok na místo, odkud došlo k odpálení rakety, popř. útoky na vůdčí představitele organizace.¹⁹ Tyto odvetné útoky je možné chápat v rámci logiky průběžného odstrašování. Izrael se snaží přesvědčit Hamás, že eskalování konfliktu – např. zajímáním izraelských vojáků, zintenzivněním raketových útoků apod. – bude mít za následek tvrdou odvetu a v závěru bude stát Hamás příliš mnoho. Strategie průběžného odstrašování je ze strany Izraele vůči Hamásu uplatňována dlouhodobě. V sobotu 19. prosince vypršelo příměří uzavřené mezi Hamásem a Izraelem přesně před šesti měsíci. Moment, kdy Hamás odmítl s Izraelem prodloužit příměří a začal území židovského státu ostřelovat raketami, představuje selhání strategie průběžného odstrašování.

Použil Izrael před vypuknutím ozbrojeného konfliktu ke konci prosince roku 2008 strategii specifického odstrašování? Bylo by tomu tak, pokud by Izrael hrozil odvetným opatřením v případě, že Hamás provede konkrétně definovanou akci. Odpověď na otázku nalezneme v následujícím vyjádření ministryně zahraničí Izraele Cipi Livni, která zazněla dva dny před zahájením operace Lité olovo na setkání s egyptským prezidentem Mubarakem:

„Hamás musí pochopit, že základní touha Izraele žít v klidném regionu neznamena, že je Izrael ochotný akceptovat *pokračující útoky* na jeho populaci. *Dost je dost*. Nemůžeme akceptovat tuto situaci a tato situace se změní. (...) Když na vás vystřelí, odpovíte.“²⁰

Izrael pohrozil použitím síly, nikoli však proto, aby odstrašil Hamás od provedení určité akce. Již před formálním ukončením příměří začaly na území Izraele dopadat rakety a granáty odpálené z Gazy v reakci na izraelský útok, jehož terčem byl pašerácký tunel.²¹ Opakované hrozby použití síly měly za cíl donutit Hamás přestat s útoky a vrátit se k situaci za fungujícího příměří před listopadem 2008. Tyto izraelské kroky proto vysvětluje výše naznačený koncept nátlakové diplomacie, nikoli teorie odstrašování.

Strategické odstrašování je v případě konfliktu s Hamásem zcela mimo hru, jelikož Hamás ani žádná další palestinská organizace nemá dostatečné kapacity na to, aby se mohla alespoň pokusit vést s Izraelem regulérní válku. Strategické odstrašování vůči Hamásu by přesto mohlo být relevantní, pokud by organizace měla výjimečně silnou podporu s Izraelem sousedících států či s nimi spíše byla ve vojenské alianci. Nejvýraznějším spojencem Hamásu je v současnosti Írán, a byť nejde o zanedbatelný fakt, nebezpečí přímého ozbrojeného konfliktu velkého rozsahu v této souvislosti Izraeli nehrozí, přestože Hamás i Írán mají vazby na Sýrii a Hizballáh.²² Ačkoli Sýrie představuje pro Izrael nepřátelského aktéra (především kvůli její podpoře organizací využívajícím teroristické metody boje), v posledním roce se objevují určité náznaky vylepšení vztahů.²³ Hizballáh v současnosti nepředstavuje z perspektivy jeho vojenských kapacit i potenciálně nebezpečných aliančních vazeb pro Izrael strategickou hrozbu ani zřejmě nemá na

vojenském střetu zájem.²⁴ Konečně s Egyptem a Jordánskem udržuje Izrael relativně dobré a stabilní vztahy.

Strategie kumulativního odstrašování je zacílena plošně na všechny k Izraeli nepřátelské státní i nestátní aktéry. Hamás je objektem této kontinuálně aplikované strategie a v tomto kontextu není jedním z řady; na rozdíl od většiny nepřátel Izraele Hamás prostřednictvím některého ze svých vůdců čas od času vysloví záměr zničení Izraele.²⁵ Vojenské vítězství nad Hamásem proto může mít obzvláště exemplární účinek. Kumulativní odstrašování před operací Lité olovo neselhalo; Hamás opakovaně uváděl, že ostřelování Izraele v průběhu listopadu a prosince roku 2008 má za cíl dosáhnout uvolnění probíhající blokády Gazy a dokázal, že v rovině krátkodobých a střednědobých politických cílů je schopen vyjednávat.²⁶

POSÍLILA OPERACE LITÉ OLOVO ODŠTRAŠOVACÍ POTENCIÁL IZRAELE?

Následující řádky této kapitoly se snaží zodpovědět otázku, jestli operace Lité olovo posílila odstrašovací potenciál Izraele, a splnila tak jeden ze svých hlavních cílů. Nejprve je nezbytné zjistit, jestli operace tohoto charakteru a proti aktérovi typu Hamásu vůbec mohla posílit do budoucna některou ze čtyř strategií odstrašování. Pokud ano, zbývá zjistit, zdali se to IDF v rámci této operace podařilo.

Odvětná opatření jsou jednou z metod, jak posilovat důvěryhodnost průběžného odstrašování (tj. ochotu a schopnost vyplnit hrozby). Průběžné odstrašování je na rozdíl od specifického dlouhodobou strategií (použití specifického odstrašování může být jednou z kapitol použití strategie průběžného odstrašování), která je jako taková čas od času podrobována testu.²⁷ Jak bylo zmíněno, neschopnost Izraele odstrašit Hamás od provádění raketových a minometných útoků v kontextu blížícího se vypršení z obou stran dlouho dodržovaného příměří znamená selhání průběžného odstrašování. Zahájení operace Lité olovo je pak možné velmi snadno chápat jako snahu o potvrzení věrohodnosti hrozeb.

Jak napovídá vývoj událostí a prohlášení izraelských představitelů v kontextu tohoto vývoje, motiv posílení věrohodnosti hrozeb měl zásadní význam při rozhodování o vyslání pozemních vojsk do Gazy. V prohlášení o zahájení druhé fáze operace ministr obrany Ehud Barak řekl:

„Pečlivě jsme zvážili všechny možnosti. Nejsme lační války, avšak *nedopustíme, opakují nedopustíme*, aby naše města, vesnice a civilisté byli vytrvale napadáni Hamásem. Nebude to lehké ani krátké, ale *my jsme odhodláni*.“²⁸

Cíle druhé fáze operace popsal mluvčí IDF, brigádní generál Avi Benajahu, takto:

„Druhá fáze operace Lité olovo byla zahájena, aby podpořila naše klíčové cíle, jimiž jsou způsobení těžkých ztrát teroristické organizaci Hamás a *posílení deterence Izraele* za účelem vytvoření lepší, posléze dlouhodobě udržované bezpečnostní situace obyvatel jižního Izraele.“²⁹

Je třeba upozornit na fakt, že přesné hodnocení míry úspěchu izraelské snahy posílit operací Lité olovo odstrašující potenciál IDF vyžaduje delší časový odstup, než jaký dělí od operace psaní tohoto článku (cca 10 měsíců). Proto je třeba přistupovat k těmto hodnotícím operaci z tohoto pohledu jako k informovanému tipu.

Navyšil se po operaci Lité olovo odstrašující potenciál Izraele vůči Hamásu v kontextu strategie průběžného odstrašování? Odpovědí bude skutečnost, zda dojde ke zmírnění konfliktu mezi Izraelem a Hamásem, nebo tomu bude naopak. Počet raket a granátů odpálených Hamásem po operaci významně poklesl³⁰ a tento stav trval až do doby psaní těchto řádek (říjen roku 2009)³¹. Nelze však odhlédnout od skutečnosti, že operace poškodila materiály kapacity Hamásu a pokles útoků nebyl zcela jistě efektem pouze odstrašování. Operace v materiální rovině Hamás poškodila, ale zároveň posílila jeho postavení mezi obyvatelstvem v Gaze a také upevnila přesvědčení Palestinců, že je třeba stavět se Izraeli na odpor silou.³² Vzhledem k faktu, že obnova kapacit

Hamásu začala už během operace, je nicméně možné po deseti měsících od operace říci, že účinnost strategie průběžného odstrašování byla posílena. Hamás nikterak nepolevil ve svém nepřátelském postoji vůči Izraeli (mj. k 11. říjnu stále drží v zajetí izraelského vojáka Gilada Šalida) a také dosud nedosáhl hlavního aktuálního cíle – zrušení izraelské blokády, tj. cíle, jehož se v prosinci 2008 nechtěl zříci i za cenu ozbrojené konfrontace. Nyní však problém přetrvávající blokády neřeší silou, a je tedy možné říci, že je odstrašen (přinejmenším do doby než posílí).

Na operaci Lité olovo je možné nahlížet stejně ve vztahu k specifickému, strategickému i kumulativnímu odstrašování. Úspěšná vojenská akce Izraele mohla prospět všem třem strategiím, ovšem každé v poněkud odlišné míře. Pozitiva této operace v kontextu strategií odstrašování z pohledu Izraele opět leží v podání důkazu o ochotě Izraele dostat z deklarovaných hrozeb vyplývajícím závazkům a také jeho schopnosti tyto závazky vykonat. Lité olovo vyslalo všem nepřátelským aktérům poselství, že Izrael se nebrání použití vojenské síly, pokud to pokládá za nezbytné k zajištění národních zájmů. Operace může být o něco významnější pro specifické odstrašování, jelikož Izrael deklaroval určité jednání protivníka jako neakceptovatelné a po vojenské odvetě volající, a když nedošlo k jeho zastavení, svá slova o „neakceptovatelnosti“ potvrdil.³³

Dále je nutné zhodnotit vojenskou efektivitu Izraele. Tu židovský stát jednoznačně potvrdil. Podle oficiálních statistik IDF zemřelo při operaci 1 166 Palestinců, z nichž 709 měli tvořit příslušníci Hamásu; Izraelci údajně přišli v bojích o 9 vojáků, z toho nejméně tři se stali obětí tzv. *friendly fire* (!).³⁴ Palestinské zdroje uvádějí 1 417 mrtvých Palestinců, z toho 926 civilistů.³⁵ Izraelci nenašli v Gaze soupeře, který by se jim mohl postavit.

Operace v Gaze však mohla prokázat sílu IDF pouze omezeně, a tak i její vliv na věrohodnost strategického a kumulativního odstrašování je limitovaný. Strategické odstrašování se snaží zabránit velké válce, která je testem docela jiné úrovně, než byla operace v Gaze. I způsob boje a nasazené bojové prostředky se ve značné míře liší. IDF prokázala schopnost účinného zásahu vůči nestátnímu aktérovi, volicímú netradiční bojové metody, a přispěla tak k obnovení částečně narušené reputace po Druhé libanonské válce s Hizballáhem, který se v tomto konfliktu nízké intenzity jevil Izraeli takřka jako rovnocenný soupeř. Na druhou stranu faktem také je, že Hamás se nevzdal nebo nebyl poražen, k zastavení bojů došlo po jednostranném vyhlášení příměří ze strany Izraele. Také se mu dařilo po celou dobu trvání operace odpalovat rakety, což se pro Hamás, který si uvědomoval motivy Izraele a chtěl prokázat neschopnost státu dosáhnout svého, stalo hlavním cílem.³⁶

Malým dílem operace přispěla ke strategii kumulativního odstrašování, které však např. vůči Hamásu není v současnosti zapotřebí. Strategické odstrašování se týká státních aktérů a jeho nezanedbatelnou součástí, jak bylo řečeno, je (stejně jako u odstrašování kumulativního) percepce Izraele jako jaderného státu ze strany odstrašovaného. V těchto souvislostech se nejvíce operace Lité olovo pro odstrašování jako významná.

ZÁVĚR

Ve snaze dobrat se odpovědi na otázku, zdali posílila operace Lité olovo odstrašovací potenciál Izraele, je třeba nejprve podrobně konceptualizovat pojem odstrašování. Tato práce tak učinila a dále zúžila výzkumný problém na otázku, jestli operace posílila odstrašovací potenciál Izraele *z pohledu bezpečnostních orgánů tohoto státu* (jelikož studie vychází z konceptualizace odstrašování, které je vlastní izraelskému strategickému myšlení).

Jako smysluplné se jevílo nejdříve zjistit, zda byl nějaký druh odstrašování použit vůči Hamásu před zahájením operace. Pokud ano, byl by samotný fakt zahájení operace dokladem selhání odstrašování, jelikož by muselo dojít k vyplnění (zavržené) hrozby. Bylo tomu tak, jelikož Izrael vůči Hamásu, ale i např. Hizballáhu, dlouhodobě uplatňuje strategii průběžného odstrašování, již se snaží zabránit eskalaci ozbrojených konfliktů (ozbrojené potyčky na hranicích jsou s těmito aktéry v Izraeli na denním pořádku). Průběžné odstrašování je strategie dlouhodobá, a proto i konečně

hodnocení její úspěšnosti je třeba provádět s odstupem a v rámci delšího časového úseku. Operaci Lité olovo je možné chápat jako jednu epizodu, jako jeden z řady testů, jež jsou pro hodnocení zapotřebí. V něm strategie selhala, a z tohoto pohledu je pak možné rozumět i samotnému průběhu operace – izraelská vláda se rozhodla po prvním týdnu letecké kampaně nasadit i pozemní vojska, aby prokázala ochotu a schopnost vyplnit hrozby a tím do budoucna zlepšit šance na úspěšné (průběžné) odstrašování.

Z pohledu této strategické doktríny je pak dost dobře možné, že operace – potvrzením věrohodnosti hrozeb – posílila odstrašovací potenciál Izraele. V důsledku může být Hamás dočasně odstrašen. Zásadní otázka, která však překračuje rámec této práce, zní, zda tvrdé zásahy Izraele vůči Palestincům přispívají k vyřešení konfliktu, nebo alespoň ke zmírnění radikalit protivníků v dlouhodobém horizontu.³⁷

Jak bylo ukázáno, specifické odstrašování před zahájením operace použito nebylo, jelikož ke konci prosince se v rámci dvouměsíční krize již Izrael snažil donutit Hamás k zastavení raketových a minometných útoků, tzn. donutit ho k akci, a tak došlo k využití metod nátlakové diplomacie. Jelikož je však logika konceptu nátlakové diplomacie a specifického odstrašování podobná, je možné říci, že vpád do Gazy může do budoucna dodat věrohodnosti Izraele při vyplňování hrozeb, jež budou mít za cíl odstrašit nepřítele od provedení konkrétní (specifické) hrozby.

Operace pak byla o poznání méně relevantní k taktice strategického a kumulativního odstrašování, které se vztahují k ohrožení daleko větší intenzity, než jaké představuje Hamás. Strategické odstrašení se snaží zabránit vypuknutí velké války s okolními státy, kumulativní odstrašování se snaží docílit situace, kdy aktéři ohrožující existenci Izraele dojdou k přesvědčení, že vojenské síly jim v jednání s Izraelem budou k ničemu. Hamás není aktérem, jenž by existenci Izraele ohrožoval, a tak operace Lité olovo může být v tomto kontextu nazírána pouze jako signál relevantním aktérům. Pro ty jsou však daleko silnějším varováním dřívější ozbrojené konflikty většího charakteru a samotný fakt kvality a kvantity izraelských konvenčních, v neposlední řadě nukleárních sil.

POZNÁMKY

¹ Hamás vznikl v roce 1987 jako nová síla palestinského nacionalismu, na rozdíl od sekulárního OOP se profiluje také jako náboženská (islamistická) organizace. V průběhu 90. let sílila jeho podpora ze strany palestinského obyvatelstva, kterou si Hamás získal především menší korupcí ve vlastních řadách a řadou sociálních projektů. V roce 2006 získal nejvíce hlasů v parlamentních volbách do Palestinské samosprávy, což vyvolalo krizi na palestinské politické scéně a negativní odezvu na straně západních zemí. Od střetu s Fatahem v roce 2007 Hamás sám účinně kontroluje pásmo Gazy.

² Second Stage of Operation Cast Lead Begins [online].

³ Viz například COHEN, Stuart, The Futility of Operation Cast Lead; KATZ, Yaakov, The operation is over but the war continues; WALT, Stephen, The myth of Israel's strategic genius.

⁴ BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking.

⁵ Ibid., s. 145–148.

⁶ K izraelské jaderné bezpečnostní politice viz MAOZ, Zeev, Defending the Holy Land: A Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy, s. 301–360.

⁷ BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking, s. 148.

⁸ HYNEK, Nikola, Protiraketová obrana v současném strategickém a politickém kontextu: Vztah k odstrašování a dopad třetího pilíře na dynamiku mezi relevantními aktéry, s. 7.

⁹ BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking, s. 146.

¹⁰ Ibid., s. 148.

¹¹ Ke konceptům viz MORGAN, Patrick, Deterrence Now, s. 80–115.

¹² Ke konceptům viz NAVAL STUDIES BOARD, NATIONAL RESEARCH COUNCIL, Post-Cold War Conflict Deterrence, s. 115–119.

¹³ Ke konceptům viz např. WAGNER, Harrison R., War and the State: the Theory of International Politics, s. 193–195; RÜHLE, Michael, NATO and Extended Deterrence in a Multinuclear World, s. 12–13.

¹⁴ Bar-Joseph upozorňuje na podobnost prvních 3 typů s 3 typy odstrašování dle Hermana Kahna, srov. KAHN, Herman, On Thermonuclear War, s. 126–160.

¹⁵ Bar-Joseph hovoří o „arabském světě“, mezi hlavní cíle kumulativního odstrašování však patří i Írán.

¹⁶ BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking, s. 151–158.

¹⁷ Srov. TROUT, Thomas, HARF, James, National Security Affairs: Theoretical Perspectives and Contemporary Issues, s. 27–34.

¹⁸ MAOZ, Zeev, Defending the Holy Land: A Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy, s. 15–16.

¹⁹ Tzv. cíleným likvidacím se podrobně věnuje Martin Janků v prvním letošním čísle Obrany a strategie, viz JANKŮ, Martin, Problematika a principy uplatnění „targeted assassinations“ v boji proti terorismu.

²⁰ FM Livni meets with Egyptian President Mubarak [online].

²¹ Pro přehled útoků z Gazy za listopad a prosinec viz izraelský zdroj INTELLIGENCE AND TERRORISM INFORMATION CENTER, The Six Months of Lull Arrangement, s. 46–47.

²² Srov. např. MEMRI, An Escalating Regional Cold War – Part I: The 2009 Gaza War.

²³ Viz HERSH, Seymour, Syria Calling: The Obama Administration's chance to engage in a Middle East peace.

²⁴ V průběhu operace Lité olovo, 8. ledna, došlo k odpálení nejméně tří raket, které zasáhly Izrael, z území Libanonu. Hizballáh se bez prodlení zřekl odpovědnosti. Viz BLANDFORD, Nicholas, Hezbollah Denies Launching Rocket Attack From Lebanon.

²⁵ Složitá struktura vedení Hamásu má mj. za následek značnou rozmanitost v deklaracích představitelů Hamásu o cílech a postojích organizace. Je třeba poukázat na skutečnost, že celá řada analytiků staví svou analýzu těchto postojů na přes 20 let staré chartě Hamásu. Tento postup má pak za následek neschopnost reflektovat jejich vývoj uvnitř organizace v čase. Pro studii podrobně mapující tento vývoj viz JANSSEN, Floor, Hamas and its Positions Towards Israel: Understanding the Islamic Resistance Organization through the Concept of Framing.

²⁶ Nabídl zastavení násilí výměnou za ukončení blokády, objevila se i nabídka na uzavření dlouhotrvajícího příměří nebo klidu zbraní výměnou za izraelské stažení k hranicím z roku 1967. Není překvapením, že na skutečný význam nabízené formy příměří, v arabštině vyjádřené slovem *hudna*, mají obě strany dosti odlišný pohled.

²⁷ BAR-JOSEPH, Uri, Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking, s. 160.

²⁸ Second Stage of Operation Cast Lead Begins [online]; kurzíva autor článku.

²⁹ Ibid.; kurzíva autor článku.

³⁰ News of Terrorism and the Israeli-Palestinian Conflict, 21.–27. 4. 2009 [online].

³¹ News of Terrorism and the Israeli-Palestinian Conflict, 29. 09.–6. 10. 2009 [online].

³² Viz průzkumy veřejného mínění v palestinském zdroji: JERUSALEM MEDIA & COMMUNICATIONS CENTRE, Palestinians' Opinions After The Gaza War.

³³ Pro tento argument není podstatné, že k projevu odhodlanosti Izraele dostat svým slovům došlo v rámci strategie nátlakové diplomacie a ne strategie specifického odstrašování, jelikož se jedná o strategie s obdobnou vnitřní logikou.

³⁴ IDF Operation in Gaza: Cast Lead [online]; Majority of Palestinians Killed in Operation Cast Lead: Terror Operatives [online].

³⁵ Confirmed figures reveal the true extent of the destruction inflicted upon the Gaza Strip [online].

³⁶ INTERNATIONAL CRISIS GROUP, Gaza's Unfinished Business.

³⁷ Tyto „tvrdé zásahy“ často splňují kritéria celé řady definic terorismu. Běžné označování Hamásu za „teroristickou organizaci“ a současně bezproblémové chápání Izraele jako „demokratického“ (z pojmu se rozumí samo sebou, že nemůže být charakteru „teroristického“) státu vypovídá více o širším rámci mocenských vztahů, v rámci nichž oba aktéři působí, než o promyšlenosti užití pojmů ze strany většiny účastníků veřejné, často i odborné debaty.

LITERATURA

- [1] ALMOG, Doron. Cumulative Deterrence and The War on Terrorism. *Parameters*. 2004, Winter, s. 4–19. Dostupný z WWW: <<http://www.carlisle.army.mil/usawc/parameters/04winter/almog.pdf>>.
- [2] BAR-JOSEPH, Uri. Variations on a Theme: The Conceptualization of Deterrence in Israeli Strategic Thinking. *Security Studies*. 1998, vol. 7, is. 3, s. 145–181.
- [3] BLANDFORD, Nicholas. Hezbollah Denies Launching Rocket Attack From Lebanon. *The Times Online*. 09. 01. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article5478874.ece>.
- [4] COHEN, Stuart. The Futility of Operation Cast Lead. *Perspectives Papers on Current Affairs* [online]. 2009, no. 68 [cit. 2009-10-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.biu.ac.il/SOC/besa/perspectives68.html>>.
- [5] Confirmed figures reveal the true extent of the destruction inflicted upon the Gaza Strip [online]. *Palestinian Centre For Human Rights Press Releases*, 12. 3. 2009 [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.pchrgaza.org/files/PressR/English/2008/36-2009.html>>.
- [6] DAVIS, Paul, JENKINS, Brian. *Deterrence and Influence in Counterterrorism. A Component in the War on al Qaeda*. RAND Monograph Report. Dostupný z WWW: <http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1619/index.html>.
- [7] FM Livni meets with Egyptian President Mubarak [online]. *Israel Ministry of Foreign Affairs Press Releases*, 25. 12. 2008 [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <http://www.mfa.gov.il/MFA/About+the+Ministry/MFA+Spokesman/2008/FM_Livni_met_with_President_Mubarak_25_Dec_2008.htm>.
- [8] HERSH, Seymour. Syria Calling: The Obama Administration's chance to engage in a Middle East peace. *The New Yorker*. 6. 4. 2009. Dostupný z WWW: <http://www.newyorker.com/reporting/2009/04/06/090406fa_fact_hersh>.
- [9] HYNEK, Nikola. Protiraketová obrana v současném strategickém a politickém kontextu: Vztah k odstrašování a dopad třetího pilíře na dynamiku mezi relevantními aktéry. *Mezinárodní vztahy*. 2008, roč. 43, č. 3.
- [10] IDF Operation in Gaza: Cast Lead [online]. *Israel Ministry of Foreign Affairs Operation Cast Lead Updates*, 21. 1. 2009 [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism-+Obstacle+to+Peace/Terrorism+and+Islamic+Fundamentalism-/Aerial_strike_weapon_development_center%20Gaza_28-Dec-2008>.
- [11] INTELLIGENCE AND TERRORISM INFORMATION CENTER. *The Six Months of Lull Arrangement*. December 2008. Dostupný z WWW: <http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/hamas_e017.pdf>.
- [12] INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Gaza's Unfinished Business*. Middle East Report N°85, 23. 4. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=6071&l=1>>.
- [13] JANKŮ, Martin. Problematika a principy uplatnění „targeted assassinations“ v boji proti terorismu. *Obrana a strategie*. 2009, roč. 9, č. 1, s. 37–49. Dostupný z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2009/clanky/problematika-a-principy-uplatneni-targeted-assassinations-v-boji-proti-terorismu.html>>.
- [14] JANSSEN, Floor. *Hamas and its Positions Towards Israel: Understanding the Islamic Resistance Organization through the Concept of Framing*. Netherlands Institute of

- International Relations Clingendael, The Hague, January 2009. Dostupný z WWW: <http://www.clingendael.nl/publications/2009/20090200_cscsp_security_paper_jansen.pdf>.
- [15] JERUSALEM MEDIA & COMMUNICATIONS CENTRE. *Palestinians' Opinions After The Gaza War*. Poll no. 67, January 2009. Dostupný z WWW: <http://www.jmcc.org/publicpoll/results/2009/67_jan_english.pdf>.
- [16] KAHN, Herman. *On Thermonuclear War*. New Jersey: Transaction Publishers, 2007. 668 s. ISBN 141280664X.
- [17] KATZ, Yaakov. *The operation is over but the war continues*. The Jerusalem Post [online]. 2009 [cit. 2009-10-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1232292899061&pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull>>.
- [18] Majority of Palestinians Killed in Operation Cast Lead: Terror Operatives [online]. *Israeli Defense Forces News and Events*, 26. 3. 2009, [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://dover.idf.il/IDF/English/News/today/09/03/2602.htm>>.
- [19] MAOZ, Zeev. *Defending the Holy Land: A Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2006. 714 s. ISBN 0472115405.
- [20] MEMRI. *An Escalating Regional Cold War – Part I: The 2009 Gaza War*. Inquiry and Analysis, No. 492, 2. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Page=countries&Area=iran&ID=IA49209>>.
- [21] MORGAN, Patrick. *Deterrence Now*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 331 s. ISBN 0521822572.
- [22] Naval Studies Board, National Research Council. *Post-Cold War Conflict Deterrence*. Washington: National Academies Press, 1997. Dostupný z WWW: <<http://books.google.com/books?id=opUrAAAAAYAAJ&dq=Post-Cold+War+Conflict+Deterrence>>.
- [23] News of Terrorism and the Israeli-Palestinian Conflict, 21.–27. 4. 2009 [online]. *Intelligence and Terrorism Information Center*, 21.– 27. 4. 2009 [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/html/ipc_e026.htm>.
- [24] News of Terrorism and the Israeli-Palestinian Conflict, 29. 9.–6. 10. 2009 [online]. *Intelligence and Terrorism Information Center*, 29. 9.–6. 10. 2009 [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/html/ipc_e054.htm>.
- [25] RÜHLE, Michael. NATO and Extended Deterrence in a Multinuclear World. *Comparative Strategy*. 2009, vol. 28, is. 1, s. 10–16.
- [26] Second Stage of Operation Cast Lead Begins [online]. *Israeli Defense Forces News and Events*, 3. 1. 2009, [cit. 2009-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://dover.idf.il/IDF/English/Press+Releases/09/01/0302.htm>>.
- [27] TROUT, Thomas, HARF, James. *National Security Affairs: Theoretical Perspectives and Contemporary Issues*. New Jersey: Transaction Publishers, 1982. 446 s. ISBN 0878559000.
- [28] WAGNER, Harrison R. *War and the State: the Theory of International Politics*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2007. 260 s. ISBN 0472069810.
- [29] WALT, Stephen. *The myth of Israel's strategic genius*. ForeignPolicy.Com [online]. 2009 [cit. 2009-10-12]. Dostupný z WWW: <http://walt.foreignpolicy.com/posts/2009/01/17/the_myth_of_israels_strategic_genius>.